

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Camerabeelden bevragen en duiden: psychologische vertekeningen en mogelijke richtlijnen

Dillen, L.F. van

Citation

Dillen, L. F. van. (2023). Camerabeelden bevragen en duiden: psychologische vertekeningen en mogelijke richtlijnen. *Expertise En Recht*, 3, 80. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3677173>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3677173>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Camerabeelden bevragen en duiden. Psychologische vertekeningen en mogelijke richtlijnen

Camerabeelden spelen steeds vaker een rol in het strafrecht en kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de bewijsvoering. Maar camerabeelden spreken niet altijd voor zich. In tegenstelling tot de gangbare opvatting dat de beelden weergeven 'hoe het is gebeurd', is het waarnemen en duiden van beelden een actief proces. In deze bijdrage wordt uiteengezet welke psychologische vertekeningen hierbij kunnen optreden en hoe men het proces van waarheidsvinding hiertegen zou kunnen wapenen.

Ter nagedachtenis aan Gabry Vanderveen, overleden op 10 januari 2023 op achtenveertigjarige leeftijd. Gabry Vanderveen was als universitair hoofddocent Criminologie verbonden aan de vakgroep Law, Society & Crime van de Erasmus School of Law. In haar wetenschappelijk werk richtte zij zich op het gebruik van visuele data en methoden binnen het criminologisch onderzoek.

In het project 'Verbeelding in de verhoorkamer'¹ voor Politie en Wetenschap, onderzocht ik samen met Willem-Jan Verhoeven en Gabry Vanderveen welk beeldmateriaal beschikbaar is en hoe dit wordt ingezet in het verdachtenverhoor. Dit deden we door middel van literatuuronderzoek, secundaire analyse van verhoortranscripten, interviews met makers en gebruikers (verhoorders, officieren van justitie en advocaten) en gedragsexperimenten.

In een experiment brachten we 130 studenten in de positie van verdachte door hen te instrueren om een portemonnee uit een laboratoriumruimte te pakken, vervolgens buiten de ruimte het geld uit de portemonnee te halen en die portemonnee in een bak op de gang te gooien óf de portemonnee met inhoud bij gevonden voorwerpen achter te laten. Zo creëerden we een groep 'schuldige' en 'onschuldige' verdachten. De dag erna werden de deelnemers hierover bevraagd door een interviewer die geen informatie had over hun status bij het experiment. Hierbij toonden we hun een montage van

de camerabeelden van het wegnemen van de portemonnee uit de ruimte óf gaven een verbale beschrijving hiervan.

Het type bewijs had in deze simulatie duidelijk effect op de proceshouding. Studenten die het geld uit de portemonnee haalden, bekenden vaker schuld na confrontatie met het videobewijs dan met het mondelinge bewijs. En hoewel geen van de 'onschuldige' verdachten bekende, besloot een minderheid te zwijgen na het zien van de beelden. Ook twijfelden zij vaker aan de bewijskracht van de videobeelden ten opzichte van de gesproken tekst en vreesden zij vaker voor een (onterechte) veroordeling na confrontatie met de camerabeelden.

Uit de interviews met professionals in de strafrechtketen (e.g., rechercheurs, advocaten, officieren van justitie en rechters) kwam verder naar voren dat camerabeelden een steeds grotere rol spelen in de bewijsvoering en dat deze vaak geïnterpreteerd worden als *evidence verité* (zoals het werkelijk gebeurd zou zijn). In een vervollexperiment legden we daarom de video-opnames² voor aan een steekproef van 332 leken. We vertelden hen dat de verdachte met de desbetreffende beelden geconfronteerd was in een verhoor, en daarbij de verklaring gaf dat hij/zij 'de portemonnee naar gevonden voorwerpen had gebracht'. Vervolgens vroegen we de leken een inschatting te maken van de schuld van de verdachte. Hieronder ziet u een still uit deze beeldenreeksen.

* Dr. L.F. van Dillen is universitair hoofddocent Sociale, Economische en Organisatie Psychologie, Instituut Psychologie aan de Universiteit Leiden.

1. W.J. Verhoeven, G.N.G. Vanderveen, L.F. van Dillen, S. Kruit & M. Hysai, 'Verbeelding in de verhoorkamer: de invloed van het gebruik van beeldmateriaal in het verhoor op verhoortechnieken en proceshouding', *Politiewetenschap* 2020, afl. 117.
2. We toonden de leken de gemonteerde beeldenreeksen van zestien van de deelnemers uit het verhoorexperiment (acht uit de 'schuldige' en acht uit de 'onschuldige' conditie), die hiervoor expliciet toestemming hadden gegeven. Deelnemers die de tekstuele casus voorgelegd kregen lazen een beschrijving van dezelfde zestien beeldenreeksen.